

| Ewa Spigarska

Ujęcie i wycena umowy ubezpieczenia według MSSF 17

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest przedstawienie istotnych zmian wprowadzanych przez MSSF 17 w stosunku do wymogów obowiązujących w ramach MSSF 4. Zaprezentowano zmiany w zakresie wyceny umów ubezpieczenia i jej wpływu na sprawozdawczość zakładów ubezpieczeń. Ponadto celem artykułu jest wskazanie różnych ujęć umowy ubezpieczenia, na potrzeby zarówno ujęcia prawnego, jak i bilansowego.

Metodyka badań: W artykule przeprowadzono analizę aktów prawnych regulujących pojęcie umowy ubezpieczenia, analizę literatury specjalistycznej oraz wykorzystano techniki analizy porównywalności. Dodatkowym źródłem pozyskiwanych informacji były sprawozdania finansowe Grupy PZU sporządzającej swoje raporty roczne zgodnie z wymogami międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej.

Wyniki badań: Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że ujęcie umowy ubezpieczenia na potrzeby prawa bilansowego jest specyficznym jej ujęciem, które odbiega od obowiązujących definicji kodeksowych. W zależności od przyjętego modelu wyceny wpłynie to zarówno na wynik finansowy osiąganym przez zakłady ubezpieczeń, jak i na wartość poszczególnych pozycji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym. Ocena rzeczywistego wpływu wprowadzanych zmian będzie stanowiła przedmiot dalszych badań.

Wnioski: Wprowadzenie nowego standardu MSSF 17 będzie wymagało zmiany polityki rachunkowości zakładów ubezpieczeń stosujących międzynarodowe standardy sprawoz-

| Ewa Spigarska, Uniwersytet Gdański, Katedra Rachunkowości, ul. Armii Krajowej 101, 81-824 Sopot, e-mail: ewa.spigarska@ug.edu.pl, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0175-3042>.

| Artykuł udostępniany na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0); <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

dawczości finansowej w celu zachowania porównywalności sprawozdań finansowych zarówno w aspekcie krajowym, jak i międzynarodowym.

Wkład w rozwój dyscypliny: Artykuł stanowi próbę odpowiedzi na pytanie, jak wprowadzone regulacje w zakresie rachunkowości zakładów ubezpieczeń wpłyną na wartość użytkową sporządzanego przez ubezpieczycieli sprawozdania finansowego.

Słowa kluczowe: umowa ubezpieczenia, wycena, ryzyko, MSSF.

Klasyfikacja JEL: M41.

1. Wprowadzenie

W maju 2017 r. Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości opublikowała nowy Międzynarodowy standard sprawozdawczości finansowej nr 17 „Umowy ubezpieczeniowe” (International Financial Reporting Standard 17 „Insurance Contract”). Standard ten ma zastąpić od 1 stycznia 2022 r. dotychczas obowiązujące regulacje zawarte w Międzynarodowym standardzie sprawozdawczości finansowej nr 4 „Umowy ubezpieczeniowe”. MSSF 4 ma charakter przejściowy i stanowił pierwszy etap w zakresie ujęcia i wyceny umów ubezpieczenia. Według obowiązujących regulacji zakłady ubezpieczeń mają dużą dowolność w podejściu do wyceny umów ubezpieczenia. Skutkiem tego jest zróżnicowane ujmowanie przychodów wynikających z zawartych kontraktów ubezpieczeniowych przez poszczególne firmy ubezpieczeniowe. W konsekwencji użytkownicy sprawozdań finansowych zakładów ubezpieczeń, w tym przede wszystkim inwestorzy, mają problem z właściwą oceną sytuacji finansowej danych zakładów ubezpieczeń. W celu uniknięcia wymienionych problemów opracowano, po wielu latach dyskusji, MSSF 17. Rozwiązania ujęte w MSSF 17 będą miały zastosowanie do umów ubezpieczenia, umów reasekuracyjnych oraz umów inwestycyjnych z uznaniowymi udziałami w zyskach, które zawierają element ubezpieczenia.

Głównym celem artykułu jest przedstawienie istotnych zmian wprowadzanych przez MSSF 17 w stosunku do wymogów obowiązujących w ramach MSSF 4. W artykule zostały zaprezentowane zmiany w zakresie wyceny umów ubezpieczenia i jej wpływu na sprawozdawczość zakładów ubezpieczeń w aspekcie teoretycznym. Ponadto celem artykułu jest wskazanie różnych ujęć umowy ubezpieczenia, na potrzeby zarówno ujęcia prawnego, jak i bilansowego.

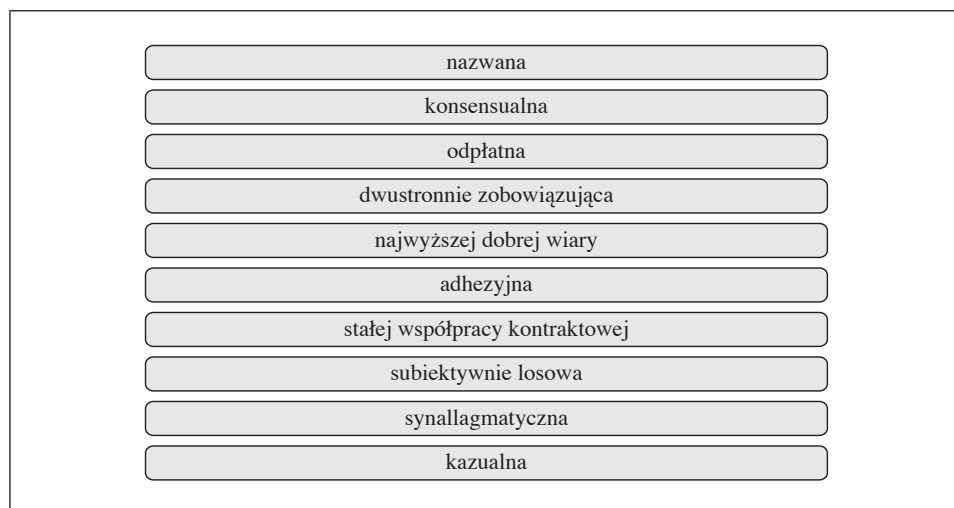
W artykule przeprowadzono analizę aktów prawnych regulujących pojęcie umowy ubezpieczenia oraz analizę literatury specjalistycznej, a także zastosowano techniki analizy porównywalności. Dodatkowym źródłem pozyskiwanych informacji były sprawozdania finansowe Grupy PZU sporządzającej swoje raporty

roczne zgodnie z wymogami międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej i stosującej na potrzeby definicji umowy ubezpieczenia MSSF 4.

2. Ujęcie prawne umowy ubezpieczenia

Pojęcie umowy ubezpieczenia ma charakter interdyscyplinarny. Zgodnie z podejściem kodeksowym jest to umowa, na podstawie której zakład ubezpieczeń zobowiązuje się, w zakresie swojej działalności, spełnić określone świadczenie w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku, zaś ubezpieczony zobowiązany jest zapłacić składkę ubezpieczeniową. Umowa ubezpieczenia jest nieważna w sytuacji, gdy zajście przewidzianego w umowie wypadku nie jest możliwe (por. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, art. 805 i 806).

Umowa ubezpieczenia jest umową odpłatną, konsensualną, dwustronnie zobowiązującą oraz losową, w której zarówno istnienie, jak i wysokość świadczenia zależą od niepewnych okoliczności. E. Kowalewski (2002, s. 42) podaje dziesięć podstawowych cech, którymi charakteryzuje się umowa ubezpieczenia, wymienionych na rys. 1.

Rys. 1. Cechy umowy ubezpieczenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Kowalewski 2002, s. 42).

Umowę ubezpieczenia wyróżniają cztery podstawowe cechy (Romanowski 2013, s. 14):

- 1) niepewność co do wystąpienia określonego zdarzenia,
- 2) wola zabezpieczenia się osoby zagrożonej przed skutkami zdarzenia,

3) gotowość osoby zagrożonej do poniesienia kosztów redukcji negatywnych przeżyć związanych z niepewnością oczekiwanego lub nieoczekiwanego zdarzenia,

4) gotowość do udzielenia ochrony osobie zagrożonej w zamian za wynagrodzenie.

Z kolei Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej nie definiuje wprost umowy ubezpieczenia. Określa jedynie warunki, jakie musi ona spełniać, aby była ważna. Ustawa stanowi, że warunkiem udzielenia ochrony ubezpieczeniowej jest zawarcie umowy, która ma charakter dobrowolny (z wyjątkiem sytuacji dotyczących ubezpieczeń obowiązkowych). Umowa powinna być jednoznaczna oraz zrozumiała. Dodatkowo Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny w art. 808 reguluje zawarcie umowy ubezpieczenia w zakresie ubezpieczeń na cudzy rachunek, ze szczególnym zwróceniem uwagi na ubezpieczenia grupowe. Według M. Krajewskiego (2017, s. 147) umowa na cudzy rachunek stanowi umowę, na mocy której ubezpieczający ubezpiecza cudzy interes majątkowy lub niemajątkowy. W umowie tej ubezpieczonym jest osoba, której interes jest przedmiotem ubezpieczenia. Jako umowę ubezpieczenia grupowego należy natomiast traktować umowę na cudzy rachunek, w której występuje wiele osób ubezpieczonych na podstawie jednej umowy.

Umowa ubezpieczenia została również zdefiniowana w poszczególnych krajach europejskich. Przykładowo, w prawie niemieckim „przez zawarcie umowy ubezpieczenia ubezpieczyciel zobowiązuje się do pokrycia określonego ryzyka ubezpieczającego lub osoby trzeciej poprzez spełnienie świadczenia pieniężnego w przypadku zajścia wypadku ubezpieczeniowego. Ubezpieczający jest zobowiązany do zapłaty umówionej składki ubezpieczeniowej” (§ 1 VVG – Versicherungsvertragsgesetz) (za: Fras 2015, s. 52). Z kolei przepisy włoskie definiują umowę ubezpieczenia jako umowę, „na mocy której ubezpieczyciel, w zamian za zapłatę składki, zobowiązuje się do pokrycia szkody w uzgodnionych granicach w przypadku wystąpienia wypadku ubezpieczeniowego, wypłacić określoną sumę pieniężną lub wypłacać rentę w przypadku zdarzeń związanych z życiem ludzkim” (art. 1882 wł. CC – Codice Civile) (za: Fras 2015, s. 52). Prawo belgijskie stanowi natomiast, że „umowa ubezpieczeniowa to umowa, na mocy której, w zamian za zapłatę składki stałej lub zmiennej, jedna strona, ubezpieczyciel, zobowiązuje się względem drugiej strony, ubezpieczającego, do spełnienia świadczenia określonego w umowie w przypadku wystąpienia zdarzenia niepewnego, w którego uniknięciu ubezpieczony lub beneficjent miał interes” (art. 1 lit. A belg. LCA – Loi sur le contrat d’assurance) (za: Fras 2015, s. 52). Jak podaje M. Fras (2015, s. 52–53), „treścią umowy ubezpieczenia jest obowiązek osoby pobierającej składkę (ubezpieczyciela) do spełnienia określonego świadczenia w razie wystąpienia zdarzenia losowego objętego ubezpieczeniem. Podmiot zawierający umowę określany jest

jako ubezpieczający, natomiast uprawnionym do otrzymania świadczenia jest podmiot określany jako ubezpieczony, uposażony lub beneficjent. Dopuszczalna jest również sytuacja, w której ubezpieczający występuje w podwójnej roli – jest zarówno stroną samej umowy (ubezpieczającym), jak i podmiotem uprawnionym do uzyskania świadczenia od ubezpieczyciela”.

3. Ujęcie umowy ubezpieczenia w prawie bilansowym

Równoległe z prawem handlowym zakłady ubezpieczeń zobowiązane są przestrzegać prawa bilansowego. Umowa ubezpieczenia, jako element bilansu, jest odrębnie zdefiniowana przez przepisy bilansowe, które w pojęciu umowy ubezpieczenia główny nacisk kładą na ryzyko ubezpieczeniowe. Definicje te są zawarte w międzynarodowych i krajowych standardach rachunkowości poszczególnych krajów.

W Wielkiej Brytanii i Irlandii obowiązuje specjalny standard rachunkowości dotyczący umowy ubezpieczenia – FRS 103 „Insurance Contracts. Consolidated accounting and reporting requirements for entities in the UK and Republic of Ireland issuing insurance contracts” (FRS 103, 2018). Standard ten ma bezpośredni wpływ na politykę rachunkowości zakładów ubezpieczeń (por. par. 2.1–2.11), przede wszystkim w zakresie ujmowania i wyceny umów ubezpieczenia. W standardzie tym umowa ubezpieczenia traktowana jest jako umowa, na mocy której jedna ze stron (zakład ubezpieczeń) przyjmuje znaczne ryzyko ubezpieczeniowe od drugiej strony (ubezpieczonego), wyrażając zgodę na odszkodowanie dla ubezpieczonego, jeżeli określone niepewne przyszłe zdarzenie ubezpieczeniowe wpłynie niekorzystnie na podmiot korzystający z ochrony ubezpieczeniowej.

Pojęcie umowy ubezpieczenia nie zostało bezpośrednio zdefiniowane przez amerykańskie ogólnie przyjęte zasady rachunkowości. W standardzie SFAS 113 „Rachunkowość i sprawozdawczość reasekuracji umów krótkoterminowych i długoterminowych” podano tylko, że ubezpieczenie zapewnia odszkodowanie z powodu strat lub zobowiązań wynikających z określonych zdarzeń i okoliczności, które mogą wystąpić lub zostać wykryte w określonym czasie (SFAS 113, par. 1). W zamian za opłatę wniesioną przez ubezpieczonego (składkę ubezpieczeniową) zakład ubezpieczeń zobowiązuje się do wypłaty ubezpieczonemu odszkodowań i świadczeń, jeśli wystąpią określone zdarzenia zdefiniowane w umowie.

Według MSSF 4 umowa ubezpieczenia jest umową, w myśl której jedna ze stron (zakład ubezpieczeń) przyjmuje znaczne ryzyko ubezpieczeniowe od drugiej strony (ubezpieczonego) poprzez zgodę na zrekompensowanie ubezpieczonemu strat poniesionych przez ubezpieczonego w wyniku zaistnienia niepewnego przyszłego zdarzenia (zdarzenia objętego ubezpieczeniem). Ryzyko przyjęte musi być

znaczące, tj. gdy jego realizowanie może potencjalnie spowodować istotny wzrost wartości świadczenia wypłaconego przez zakład ubezpieczeń, również wtedy, gdy prawdopodobieństwo zajścia jest bardzo niewielkie. Ryzyko objęte umową to ryzyko ubezpieczeniowe, a nie np. finansowe, obejmujące ryzyko zmiany stopy procentowej, lub walutowe. Ryzyka ubezpieczeniowego nie stanowi także ryzyko przedterminowego wypowiedzenia umowy ubezpieczenia, ponieważ wypłata świadczenia nie jest spowodowana wystąpieniem niepewnego zdarzenia objętego umową. Ocena, czy dana umowa przenosi znaczące ryzyko ubezpieczeniowe, wymaga analizy przepływów pieniężnych związanych z danym produktem w różnych scenariuszach oraz oszacowania prawdopodobieństwa ich wystąpienia. Ocena ta zawiera element subiektywnego osądu mającego istotny wpływ na stosowane zasady rachunkowości (por. MSSF 4, Załącznik a i Załącznik b; Rozporządzenie Komisji (UE) 2016/2067...; Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1165/2009...).

W tabeli 1 podano przykłady umów ubezpieczenia (pod warunkiem, że przenoszą one znaczne ryzyko ubezpieczeniowe) oraz umów niespełniających wymogów MSSF 4.

Zakłady ubezpieczeń stosujące międzynarodowe standardy sprawozdawczości finansowej zobowiązane są dokonać rozróżnienia zawieranych przez siebie umów na ubezpieczeniowe i inwestycyjne. Nie ma to miejsca w przypadku wykorzystywania ustawy o rachunkowości, gdyż wówczas wszystkie umowy oferowane przez zakłady ubezpieczeń klasyfikuje się jako umowy ubezpieczenia.

W świetle MSSF 4 do umów ubezpieczenia nie zalicza się umów przenoszących ryzyko finansowe. W MSSF 4 ryzyko finansowe definiowane jest jako „ryzyko możliwej przyszłej zmiany jednej lub więcej stóp procentowych, ceny instrumentu finansowego, ceny towarów, kursu wymiany walut, indeksu cen lub stawek, oceny zdolności kredytowej lub indeksu kredytowego bądź też innej zmiennej, pod warunkiem że zmienna o charakterze niefinansowym nie jest specyficzna dla strony umowy” (MSSF 4, Załącznik a).

Przykładowo w Polsce swoje sprawozdania zgodnie z międzynarodowymi standardami sprawozdawczości finansowej sporządza Grupa PZU. Spółki Grupy PZU prowadzące działalność ubezpieczeniową stosują wytyczne zawarte w MSSF 4 dotyczące klasyfikacji produktów jako umowy ubezpieczenia podlegające MSSF 4 lub kontrakty inwestycyjne.

Według PZU umowa spełnia definicję umowy ubezpieczenia „jedynie wtedy, gdy zdarzenie objęte ubezpieczeniem może spowodować konieczność wypłacenia przez ubezpieczyciela znacznych świadczeń dodatkowych w każdym scenariuszu, wyłączając scenariusze, którym brakuje treści ekonomicznej (tzn. nie wywierają dostrzegalnego wpływu na ekonomikę transakcji), a więc gdy umowa przenosi znaczące ryzyko ubezpieczeniowe. Ocena, czy dana umowa przenosi znaczące ryzyko ubezpieczeniowe, wymaga analizy przepływów pieniężnych,

Tabela 1. Przykłady umów stanowiących umowy ubezpieczenia i niebędących takimi umowami według MSSF 4

Umowy ubezpieczenia	Umowy niezaliczane do umów ubezpieczenia
<p>Ubezpieczenie od kradzieży lub uszkodzenia mienia</p> <p>Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej za produkt, odpowiedzialności zawodowej, cywilnej lub kosztów prawnych</p> <p>Ubezpieczenie na życie oraz wcześniej opłacone koszty pogrzebu</p> <p>Renty dożywotnie i emerytury</p> <p>Ubezpieczenie opieki medycznej oraz od inwalidztwa</p> <p>Listy gwarancyjne, ubezpieczenie od sprzeniewierzenia, gwarancje wykonania, gwarancje przetargowe</p> <p>Ubezpieczenie kredytu przewidujące dokonanie określonych płatności w przypadającym terminie, zgodnie z pierwotnymi lub zmienionymi warunkami instrumentu dłużnego</p> <p>Gwarancje na produkt</p> <p>Ubezpieczenie od strat finansowych z tytułu wad umowy</p> <p>Ubezpieczenie podróży</p> <p>Obligacje katastroficzne, które przewidują zmniejszone spłaty kapitału lub odsetek albo obu tych pozycji, jeżeli dane zdarzenie powoduje straty u emitenta</p> <p>Ubezpieczeniowe transakcje typu <i>swap</i> i inne umowy, które wymagają płatności związanej ze zmianami warunków klimatycznych, geologicznych bądź innych zmiennych fizycznych, które są specyficzne dla strony umowy</p> <p>Umowy reasekuracyjne</p>	<p>Umowy inwestycyjne, które posiadają formę prawną umowy ubezpieczeniowej, lecz nie nakładają na zakład ubezpieczeń znacznego ryzyka ubezpieczeniowego</p> <p>Umowy, które posiadają prawną formę umowy ubezpieczenia, lecz przenoszą praktycznie całe ryzyko z powrotem na ubezpieczonego</p> <p>Samoubezpieczenie (zachowanie ryzyka)</p> <p>Umowy hazardowe, które wymagają płatności, jeżeli zaistnieje określone niepewne przyszłe zdarzenie, natomiast nie uzależniają one płatności od warunku wstępnego, stanowiącego, że zdarzenie to przyniosło szkodę ubezpieczonemu</p> <p>Instrumenty pochodne, które nakładają na jedną ze stron ryzyko finansowe, lecz nie ryzyko ubezpieczeniowe</p> <p>Gwarancje związane z kredytem</p> <p>Pogodowe instrumenty pochodne, które wymagają płatności w oparciu o czynnik klimatyczny, geologiczny lub inną zmienną fizyczną, która nie jest specyficzna dla strony umowy</p> <p>Obligacje katastroficzne, w ramach których przewiduje się zmniejszone spłaty kapitału lub odsetek albo obu tych pozycji na podstawie czynników klimatycznych, geologicznych lub innej zmiennej fizycznej</p>

Źródło: (Spigarska 2017, s. 413–414).

związanych z danym produktem w różnych scenariuszach oraz oszacowania prawdopodobieństwa ich wystąpienia. Ocena ta zawiera element subiektywnego osądu, mającego istotny wpływ na stosowane zasady rachunkowości” (*Sprawozdanie finansowe...* 2019, s. 44).

W tym celu Grupa PZU przyjęła założenie, że ma do czynienia z istotnym ryzykiem ubezpieczeniowym wtedy, „gdy wystąpienie zdarzenia objętego ubezpieczeniem pociąga za sobą wypłatę świadczenia co najmniej o 10% wyższego od świadczenia, jakie byłoby wypłacone w przypadku, gdyby zdarzenie nie wystąpiło. Na podstawie tego kryterium zawierane kontrakty ujmowane są albo zgodnie z MSSF 4, albo zgodnie z MSSF 9” (*Sprawozdanie finansowe... 2019*, s. 44). Do umów spełniających kryteria umowy ubezpieczenia zaliczono wszystkie umowy ubezpieczeń majątkowych i osobowych. Inaczej przedstawia się sytuacja w przypadku ubezpieczeń na życie. Umowy zawierające uznaniowy udział w zyskach, który może być określany jednostronnie przez zakład ubezpieczeń, są rozpoznawane zgodnie z MSSF 4 (por. *Sprawozdanie finansowe... 2019*). Grupa PZU stwierdziła, że posiada produkty, które nie transferują istotnego ryzyka ubezpieczeniowego. Umowy takie ujmuje w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym jako kontrakty inwestycyjne, wyceniane według MSSF 9. Przykłady takich umów wraz z zasadami wyceny przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Przykłady umów stanowiących kontrakty inwestycyjne w Grupie PZU na dzień 31.12.2019 r.

Rodzaj kontraktu	Zasada wyceny
Niektóre produkty z funduszem kapitałowym – <i>unit-linked</i>	Zamortyzowany koszt lub wartość godziwa
Indywidualne ubezpieczenie na życie i dożycie Pewny Zysk	Zamortyzowany koszt
Indywidualne ubezpieczenie na życie związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym PZU IKZE oraz Program Inwestycyjny Prestige	Wartość godziwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie (*Sprawozdanie finansowe... 2019*).

Zgodnie z informacją zawartą w sprawozdaniu finansowym za 2019 r. Grupa PZU nie posiada w swoim portfelu umów ubezpieczenia na życie charakteryzujących się tym, że następuje równoczesny transfer ryzyka ubezpieczeniowego i finansowego, co wymagałoby wydzielenia części ubezpieczeniowej i inwestycyjnej (*unbundling*).

4. Wycena umowy ubezpieczenia według MSSF 17

W celu ujednolicenia zasad wyceny i ujmowania umów ubezpieczenia Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości opracowała MSSF 17, który ma zastąpić aktualnie obowiązujący MSSF 4. MSSF 17 ma wejść w życie

1 stycznia 2022 r. W konsekwencji zakłady ubezpieczeń mają możliwość odroczenia wdrożenia MSSF 9, który wszedł w życie 1 stycznia 2018 r., do momentu wejścia w życie MSSF 17. Komisja Unii Europejskiej zezwoliła także konglomeratom finansowym na odroczenie zastosowania MSSF 9 przez ubezpieczeniowe jednostki konglomeratów, pod warunkiem że żadne instrumenty finansowe nie są przenoszone między ubezpieczeniowymi a bankowymi jednostkami konglomeratów, a w sprawozdaniu finansowym zawarto informację o zakładach ubezpieczeń, które nadal stosują MSR 39, a ujawnienia informacji wymagane zgodnie z MSSF 7 „Instrumenty finansowe – ujawnianie informacji” przedstawia się odrębnie dla jednostek ubezpieczeniowych stosujących MSR 39 oraz pozostałych jednostek stosujących MSSF 9.

Głównym celem opracowania MSSF 17 jest zapewnienie większej przejrzystości i porównywalności sprawozdań finansowych firm ubezpieczeniowych. Zgodnie z regulacjami MSSF 17 zakłady ubezpieczeń będą zobowiązane do wydzielenia portfeli umów ubezpieczenia charakteryzujących się podobnymi czynnikami ryzyka, a w konsekwencji będą osobno zarządzać takimi grupami umów. Oznacza to, że implementacja MSSF 17 będzie wymagała przeprowadzenia ponownej klasyfikacji produktów ubezpieczeniowych z wyróżnieniem: umów ubezpieczenia, kontraktów inwestycyjnych, umów ubezpieczenia z udziałem w zyskach oraz kontraktów inwestycyjnych z udziałem w zyskach.

Według MSSF 17 każdy portfel umów ubezpieczenia dzieli się na co najmniej trzy grupy (Onisk 2017):

- 1) grupa umów określonych jako umowy stratne przy początkowym ujęciu, jeżeli taka występuje,
- 2) grupa umów, w przypadku których przy początkowym ujęciu nie występuje znaczne prawdopodobieństwo, że taka umowa stanie się umową stratną, jeżeli taka występuje,
- 3) grupa pozostałych umów w portfelu, jeżeli taka występuje.

Wyniki związane z działalnością ubezpieczeniową i inwestycyjną zostaną całkowicie rozdzielone i będą prezentowane osobno.

Wycena umów ubezpieczenia zgodnie z MSSF 17 przewiduje trzy modele wyceny, tj.: *general measurement model* (GMM), *premium allocation approach* (PAA) i *variable fee approach* (VFA) (Piętak i Pasternak-Winiarski 2017, Wiśniewski i Pasternak-Winiarski 2019).

General measurement model jest podstawowym modelem wyceny kontraktu ubezpieczeniowego. W modelu tym łączną wartość zobowiązania ubezpieczeniowego stanowi suma:

– zdyskontowanej wartości najlepszego oszacowania przyszłych przepływów pieniężnych – oczekiwanych (ważonych prawdopodobieństwem) przepływów pieniężnych ze składek, roszczeń, świadczeń, wydatków i kosztów akwizycji,

– korekty z tytułu ryzyka (*risk adjustment*, RA) – indywidualnego oszacowania niepewności związanej z ilością oraz czasem przyszłych przepływów pieniężnych oraz marży dla usług umownych (*contractual service margin*, CSM) – reprezentującej oszacowanie przyszłych zysków rozpoznawanych w czasie trwania polisy. CSM nie może być wartością ujemną – wszelkie straty z kontraktu rozpoznaje się natychmiast w rachunku zysków i strat.

Model *premium allocation approach* jest z kolei modelem uproszczonym. Można go wykorzystać w przypadku umów ubezpieczenia o okresie ochrony nieprzekraczającym roku lub gdy jego zastosowanie nie prowadzi do istotnych różnic w stosunku do modelu GMM. W tym modelu wycena zobowiązania z tytułu pozostałej ochrony ubezpieczeniowej (*liability for remaining coverage*) jest analogiczna do mechanizmu rezerwy składki, bez oddzielnej prezentacji RA i CSM, natomiast wycenę zobowiązania z tytułu poniesionych szkód (*liability for incurred claims*) przeprowadza się za pomocą modelu GMM (bez kalkulacji CSM).

Model *variable fee approach* stosowany jest do kontraktów ubezpieczeniowych z bezpośrednim udziałem w zysku. Wartość zobowiązania liczona jest tak samo jak w modelu GMM, natomiast wartość CSM jest dodatkowo wrażliwa na zmiany założeń ekonomicznych¹.

MSSF 17 zakłada odrębne ujmowanie kontraktów reasekuracyjnych od reasekurowanych kontraktów ubezpieczeniowych. Cedent wycenia kontrakty reasekuracyjne za pomocą zmodyfikowanej metody GMM lub (o ile to możliwe) metodą PAA.

Modyfikacje metody GMM wynikają przede wszystkim z tego, że kontrakty reasekuracyjne są zazwyczaj aktywem, nie zobowiązaniem, a cedent raczej płaci wynagrodzenie reasekuratorowi, niż czerpie zyski z kontraktu. Modyfikacje mają także na celu zredukowanie rozbieżności wynikających z odrębnego ujmowania kontraktu reasekuracyjnego od reasekurowanych kontraktów ubezpieczeniowych. W przypadku kontraktów reasekuracyjnych zarówno zysk, jak i stratę skalkulowaną na moment rozpoznania kontraktu ujmuje się w sprawozdaniu z sytuacji finansowej i rozlicza przez okres ochrony reasekuracyjnej. Założenia do wyceny kontraktu reasekuracyjnego powinny być spójne z założeniami stosowanymi do wyceny reasekurowanych kontraktów ubezpieczeniowych. Dodatkowo wycena powinna uwzględniać ryzyko niewywiązania się reasekuratora ze zobowiązań.

MSSF 17 wprowadza wiele istotnych zmian w stosunku do dotychczasowych wymogów MSSF 4. W zakresie polityki rachunkowości zmiany te dotyczą przede wszystkim: poziomów agregacji, na jakich wykonywane są obliczenia, metody wyceny zobowiązań ubezpieczeniowych, rozpoznawania zysku lub straty w czasie,

¹ Więcej na temat wyceny zob. (*Sprawozdanie finansowe...* 2019, Piętań i Pasternak-Winiarski 2017, Wiśniewski i Pasternak-Winiarski 2019, MSSF 17).

ujmowania reasekuracji, wydzielenia komponentu inwestycyjnego, sposobu prezentacji poszczególnych pozycji bilansu oraz rachunku zysków i strat jednostek sprawozdawczych oraz wymaganych ujawnień (Onisk 2017).

5. Wnioski

Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że ujęcie umowy ubezpieczenia na potrzeby prawa bilansowego jest specyficznym jej ujęciem, które odbiega od obowiązujących definicji kodeksowych. Niezwykle istotne jest zarazem to, że jest to nazwa umowna. W kodeksie cywilnym nazywana jest umową ubezpieczenia, zaś na potrzeby prawa bilansowego – według międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej – nazwano ją umową ubezpieczeniową, co stanowi nieścisłość językową (por. MSSF 4, Załącznik a).

Wprowadzenie nowego standardu MSSF 17 będzie wymagało zmiany polityki rachunkowości zakładów ubezpieczeń stosujących międzynarodowe standardy sprawozdawczości finansowej, szczególnie w zakresie metod i zasad wyceny umowy ubezpieczenia. W zależności od przyjętego modelu wyceny wpłynie to zarówno na wynik finansowy osiągnięty przez zakłady ubezpieczeń, jak i na wartość poszczególnych pozycji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym. Ocena rzeczywistego wpływu wprowadzanych zmian będzie stanowiła przedmiot dalszych badań.

Literatura

- Fras M. (2015), *Umowa ubezpieczenia grupowego. Aspekty prawne*, a Wolters Kluwer business, Warszawa.
- FRS 103 (2018), Financial Reporting Standard 103 „Insurance Contracts. Consolidated accounting and reporting requirements for entities in the UK and Republic of Ireland issuing insurance contracts”, The Financial Reporting Council, [https://www.frc.org.uk/getattachment/c7ecec8e-259b-4d22-a6fb-45cb5cb4c916/FRS-103-Insurance-Contracts-\(March-2018\).pdf](https://www.frc.org.uk/getattachment/c7ecec8e-259b-4d22-a6fb-45cb5cb4c916/FRS-103-Insurance-Contracts-(March-2018).pdf) (data dostępu: 3.02.2020).
- International Financial Reporting Standard 17 „Insurance Contracts” (2017), <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-17-insurance-contracts/> (data dostępu: 2.03.2020).
- Kowalewski E. (2002), *Umowa ubezpieczenia*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz–Toruń.
- Krajewski M. (2017), Komentarz w: *Ustawa o działalności ubezpieczeniowej. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa.
- Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej nr 4 „Umowy ubezpieczeniowe” (2008), Dz. Urz. UE 2008, L 320 ze zm.

- Onisk R. (2017), *Analizy, MSSF 17, Wpływ MSSF 17 na zakłady ubezpieczeń*, <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/financial-services/articles/mssf-17.html> (data dostępu: 20.12.2019).
- Piętak P., Pasternak-Winiarski A. (2017), *Przykład wyceny zobowiązań ubezpieczeniowych w MSSF 17*, <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/risk/articles/przyklad-wyceny-zobowiazan-ubezpieczeniowych-mssf17.html> (data dostępu: 20.12.2019).
- Romanowski M. (2013), *Umowa ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym w świetle przepisów Kodeksu cywilnego i projektowanych w tym zakresie zmian*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe”, numer specjalny.
- Rozporządzenie Komisji (UE) 2016/2067 z dnia 22 listopada 2016 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej 9, Dz. Urz. UE 2016, L 323 ze zm.
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1165/2009 z dnia 27 listopada 2009 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 4 i MSSF 7, Dz. Urz. UE 2009, L 314 ze zm.
- SFAS 113, Rachunkowość i sprawozdawczość krótko- i długoterminowej działalności reasekuracyjnej (Accounting and Reporting for Reinsurance of Short-Duration and Long-Duration Contracts), www.fasb.org/summary/stsum113.shtml (data dostępu: 3.02.2020).
- Spigarska E. (2017) *Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej 4 „Umowy ubezpieczeniowe” (MSSF4)* (w:) *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej w teorii i w praktyce*, red. J. Gierusz, M. Gierusz, ODDK, Gdańsk.
- Sprawozdanie finansowe Grupy PZU za 2019 r.* (2019), <https://www.pzu.pl/relacje-inwestorskie/raporty> (data dostępu: 23.03.2020).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz.U. 2014, poz. 121 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, Dz.U. 2015, poz. 1844 z późn. zm.
- Wiśniewski J., Pasternak-Winiarski A. (2019), *PAA – kusząca alternatywa*, <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/risk/articles/paa-kuszaca-alternatywa-mssf17.html> (data dostępu: 15.02.2020).

Recognition and Valuation of an Insurance Contract in the Perspective of IFRS 17

(Abstract)

Objective: The purpose of the article is to present the significant changes IFRS 17 introduces in relation to the requirements of IFRS 4. Changes in the valuation of insurance contracts and the impact on reporting by insurance companies are presented. Indicating different approaches to the insurance contract, both for the legal and balance sheet purposes, is a second aim.

Research Design & Methods: A number of techniques was used to accomplish the study, including a broad analysis of legal acts regulating the concept of insurance contracts, an analysis of specialist literature, and comparability analysis techniques. An additional source of the information was financial statements from the PZU Group preparing its reports annually in accordance with the requirements of the International Financial Reporting Standards.

Findings: Based on the research conducted, it was found that the recognition of an insurance contract for the purposes of balance sheet law is an approach that deviates from the applicable code definitions. However, the methodology for the valuation of insurance contracts will change, affecting the financial result achieved by insurance companies and the value in use of their financial statements. This will require the creation of new criteria for assessing the profitability of their activities. However, the assessment of the actual impact of these changes will be the subject of further research.

Implications/Recommendations: The introduction of the new IFRS 17 standard will require a change in the accounting policy of insurance companies using International Financial Reporting Standards in order to maintain the comparability of financial statements both in domestic and international aspects.

Contribution: The article looks at how the regulations concerning accounting in insurance companies will affect the value in using financial statements drawn up by insurers.

Keywords: insurance contract, valuation, risk, IFRS.